Küreselleşme, Rekabet ve Rekabet Hukuku

Asst. Prof. Dr. Hülya Göktepe (Anadolu University, Turkey)

Globalization, Competition and Competition Law

Abstract

The growth of competition law in recent years has been enormous throughout the world. This development of competition law is certainly influenced by globalization. Also, with the impact of privatization and liberalization in the last decade competition law has turned out to be a major concept in developing economies. Competition law provides the formation and protection of free competition. Modern market economy is the basis of the principle of free competition. Free competition provides an effective utilization of resources, price goes down, saving to reduce costs, find new technologies and their use in production. Desired markets, although a perfect competition market, because of market failures rather than the ideal situation monopolies, cartels can occur. At this stage, competition policies become important because they provide an efficient resource allocation, and constitutes an important element in raising the level of social welfare. Competition in the market without any intervention from inside or outside freely determine in the liberal economic systems is important. Competition law, at this stage, stepped in for the formation and protection of free competition and plays an important role. Competition law is state intervention tool in order to establish and maintain free competition in the economy. Competition laws is seen as the constitution of the economy The aim of this study is to analyze competition law rules is implemented in Turkey and Kazakhstan and to determine differences and similarities. Also Examples of decisions issued by the Turkish competition authority will be presented.

JEL codes: K21, K20, K00

1 Giriş

Küreselleşme ile birlikte rekabet artmakta ve teşebbüslerin artan rekabet ortamında ayakta kalmaları zorlaşmaktadır. Teşebbüsler rekabet edebilmek için rekabet stratejileri geliştirerek uygulamaktadırlar. Teşebbüsler rekabet stratejilerine uygun kararları alıp uygularken rekabet hukuku kurallarına dikkat etmek zorundadırlar. Rekabet hukuku serbest rekabetin oluşması ve korunmasını sağlamaktadır. Liberal ekonomik sistemin temeli serbest rekabettir. Serbest rekabet, kaynakların etkin kullanılmasını, fiyatların düşmesini, maliyetleri düşürmek için tasarruf yapılmasını, yeni teknolojilerin bulunmasını ve bunların üretimde kullanılmasını sağlar. Rekabet kanunları ise, devletin ekonomiye serbest rekabeti kurma ve koruma amacıyla müdahale aracıdır. Rekabet kanunlarında işletmelerin anlaşmalarla, birleşme ve devirlerle veya pazar gücünü kötüye kullanmak suretiyle rekabeti sınırlamaları yasaklanır. Böylece herşeyden önce, kişilerin temel hak ve özgürlüklerinin bir parçası olan fırsat eşitliği ve özgürlüğü sağlanmış olur. Sosyal bakımdan tüketicinin korunması yönünde önemli bir gelişme sağlanır. Çünkü rekabet ekonomik etkinliği sağlar; etkinlik ise dolaylı yoldan tüketici isteklerinin en az maliyetle tatminini olanaklı kılar. Rekabete dayalı piyasadaki fiyat mekanizması tüketicilerin daha ucuz ve daha kaliteli mallar bulabilmesini sağlar. Öte yandan rekabetin teknolojik yenileşmeyi kamçılayan bir yönü de vardır. Rakip firmalar kendi ürünlerini daha fazla satabilmek için birim maliyetleri düşüren daha yeni teknolojilere gereksinim duyarlar. Küçük ve orta ölçekli işletmelerin aralarında işbirliği yapmaları rekabet kanunlarıyla teşvik edilerek, daha etkin hale gelmeleri ve büyük işletmelerle rekabet edecek güce erişmeleri sağlanabilir. Ayrıca geri kalmış bölgelerde rekabet kanunlarının getirdiği yasaklamaların daha yumuşak uygulanmasını sağlayan düzenlemelerle rekabet politikası, bölgesel kalkınma politikalarını bütünlüyci bir araç olarak da kullanılabilir (Aslan, 2006).

Rekabet kanunları bir çeşit ekonomi anayasası olarak görülmektedir. Serbest rekabetçi sistemleri benimseyen tüm ekonomilerde, bu sistemi koruyucu nitelikli rekabet kanunlarına gerek duyulmaktadır (Aslan, 2006). Ekonomi hukuku açısından bakıldığında, rekabet kanunlarının ya da ekonomideki ifadesiyle anti tröst kanunlarının amaçlarının, oligopolcü teşebbüslerin kartel oluşturmalarının ya da birleşerek (tröst) monopol gücü elde etmelerinin veya elde etmeye çalışmalarının engellenmesi olduğu belirtilmektedir. Rekabetin ortadan kalkması sonucu ortaya çıkacak sorunların bertaraf edilmesi, ekonomik sistemin bir rekabet kanunu ile desteklenmesi ve bu kanunu uygulayacak etkin bir rekabet otoritesinin tesis edilmesi ile mümkün olabilecektir (Güven, 2009).

Bu çalışmanın amacı Türkiye ve Kazakistan'daki rekabet hukuku kurallarını incelemek, benzerlikleri ve farklılıkları ortaya koymak olduğu için çalışmanın 2. bölümünde Türk rekabet hukuku 3. bölümünde Kazakistan rekabet hukuku kuralları incelenmekte sonuç bölümünde de benzerlikler ve farklılıklar ortaya konulmaktadır. Ayrıca çalışmanın içerisinde Türk Rekabet Kurulunun kararlarından örneklere yer verilmektedir.

2 Türk Rekabet Hukuku

1970’li yıllardan itibaren Türkiye’de rekabet hukuku ile ilgili çalışmalar yapılmasına karşın, “4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanun (RKHK)”, 07.12.1994 tarihinde kabul edilerek yürürlüğe girmiştir. Türkiye’de bir rekabet kanununun çıkarılması ve uygulanması öncelikle anayasal bir zorunluluk olarak ortaya çıkmaktadır. Çünkü Anayasanın 167 nci maddesi devlete; “para, kredi, sermaye, mal ve hizmet piyasalarının sağlıklı ve düzenli işlemelerini sağlayıcı ve geliştirici tedbirleri” alma; “piyasalarda fiili veya anlaşma sonucu doğacak tekelleşme ve kartelleşmeyi” önleme görev ve sorumluluğunu yüklemiştir. Devlet 1994 yılında bir rekabet kanunu çıkararak bu zorunluluğu yerine getirmiştir.

Kanunun hazırlanmasında etkili olan bir diğer unsur da, uluslararası anlaşmaların Türkiye’ye yüklediği yükümlülüklerdir. Türkiye ve AET arasındaki 12 Eylül 1963 tarihli Ortaklık Anlaşması’nın (Ankara Anlaşması) 16 ncı maddesi, Roma Antlaşması’nın rekabet, vergi ve mevzuatın uyumlaştırılması ile ilgili hükümlerinde anılan ilkelerin, ortaklık ilişkisinde uygulanmasını öngörmüştür. Nitekim Türk Rekabet Kanunu büyük ölçüde Roma Antlaşması’nın 81 ve 82 nci maddelerini kaynak almıştır. Ayrıca AB ile Türkiye arasındaki Ortaklık Anlaşması çerçevesinde oluşturulan Ortaklık Konseyi’nin 6 Mart 1995 tarih ve 1/95 sayılı kararı ile bir Gümrük Birliği kurulmuştur. Türkiye ile AB arasında Gümrük Birliği kuran bu karar 01.06.1996 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Bu karara göre AB ile Türkiye arasında oluşturulacak gümrük birliğinin önemli araçlarından birisi de tarafların rekabet politikasını ve rekabet hukuklarının birbirine uyumlaştırılmasıdır. Başka bir deyişle Türkiye’nin AB rekabet politikalarını ve rekabet hukukunu benimsemesidir. Gümrük birliği kararı ile Türkiye sadece bir rekabet kanunu çıkarmayı taahhüt etmekle kalmamış, yasa, ikincil mevzuat ve içtihat ve ilkeler bakımından da AB hukukuna uygun davranacağını da taahhüt etmiştir.

RKHK’nun uygulanmasını gözetecek makam Türk Rekabet Kurumu’dur ve 1997 yılında kurulmuştur. Kurum Kanun’un kendisine verdiği görevleri yaparken ve Kanunun uygulanmasını gözetirken “mal ve hizmet piyasalarının serbest ve sağlıklı bir rekabet ortamı içinde teşekkülünün ve gelişmesinin teminini” amaçlayacaktır. Rekabet Kurumu kamu tüzelkişiliğine, idari ve mali özerkliğe sahip bir kurumdur. Kurum görevini yaparken hiçbir organ, makam, merci veya kişiden emir ve talimat almaz. Tamamen kendi araştırma sonuçlarıyla ulaştığı kanaate göre karar verir. Rekabet Kurumunun merkezi Ankara’dadır. Kurum gerek görürse başka yerlerde de şube yada irtibat bürosu kurabilecektir. Rekabet Kurumu, Rekabet Kurulu, Başkanlık ve Hizmet birimlerinden oluşur. Rekabet Kurumunun ana organı Rekabet Kurulu’dur. RKHK’nun uygulanması görevi esas olarak ve genel bir hükümle Rekabet Kurumu’na verildiğinden RKHK’da aksi belirtilmediği sürece bu görevleri Rekabet Kurulu yürütecektir. Rekabet Kurulu yedi üyeden oluşmaktadır.

2.1 RKHK’nun Sistemi ve Uygulanması

RKHK’un amacı, mal ve hizmet piyasalarındaki rekabeti engelleyici, bozucu veya kısıtlayıcı anlaşma, karar ve uygulamaları ve piyasaya hakim olan teşebbüslerin bu hakimiyetlerini kötüye kullanmalarını önlemek, bunun için gerekli düzenleme ve denetlemeleri yaparak rekabetin korunmasını sağlamaktır.

Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde mal ve hizmet piyasalarında faaliyet gösteren ya da bu piyasaları etkileyen her türlü teşebbüsün aralarında yaptığı rekabeti engelleyici, bozucu ve kısıtlayıcı anlaşma, uygulama ve kararlar ile piyasaya hakim olan teşebbüslerin bu hakimiyetlerini kötüye kullanmaları ve rekabeti önemli ölçüde azaltacak birleşme ve devralma niteliğindeki her türlü hukuki işlem ve davranışlar, rekabetin korunmasına yönelik tedbir, tespit, düzenleme ve denetlemeye ilişkin işlemler Kanun kapsamında yer almaktadır. Serbest rekabeti etkileyebilecek olan hükümet tasarrufları, devlet yardımları ve ayrı bir kanunla düzenlenmiş olan ithalatta damping bu Kanun’un konusu dışındadır. Damping ve devlet yardımlarına ilişkin konular Kanun’da ayrıca düzenlenmediğinden bu konuların denetimi RKHK’nun kapsamı dışında kalmaktadır.

Özel teşebbüsler olduğu kadar kamu teşebbüsleri de kanun kapsamında kabul edilmiştir. Madde gerekçesinde rekabet kurallarının ekonomik faaliyette bulunan her teşebbüse uygulanması gerektiği, teşebbüslerin kamu kurumlarına veya özel kişilere ait olmasının bir önemi olmadığı, her ne kadar rekabet hukukunda da kamu yararı ve kamu düzeninin korunması amaçları ön plana çıkıyorsa da genel ekonomik menfaatlara hizmet etmekle görevlendirilmiş teşebbüslerin bu görevlerini yerine getirmelerinin rekabet kurallarıyla çatışmaması gerektiği ifade edilmiştir. Buna göre kamu teşebbüsleri ile özel teşebbüsler arasında bir ayırım yapılmamış temel kriter olarak “ekonomik faaliyette bulunma” esas alınmıştır.

Özelleştirme yoluyla yapılacak devralmaların denetlenmesi de RKHK kapsamı içerisinde yer almaktadır. Kartellerin denetimi de RKHK’nun kapsamı içerisinde yer almaktadır. Rekabet Kurumu “Kartellerin Ortaya Çıkarılması Amacıyla Aktif İşbirliği Yapılmasına Dair Yönetmelik” yayınlamıştır. Rekabet Kurulu, RKHK’un devlet ihalelerine de uygulanacağına karar vermiştir.

RKHK teşebbüslere (işletmelere) uygulanmaktadır. RKHK’nun 3. maddesinde “Teşebbüs; piyasada mal veya hizmet üreten, pazarlayan, satan gerçek ve tüzel kişilerle bağımsız karar verebilen ve ekonomik bakımdan bir bütün teşkil eden birimler” olarak tanımlanmıştır. Teşebbüs birlikleri ise, teşebbüslerin belirli amaçlara ulaşmak için oluşturduğu tüzelkişiliği haiz ya da tüzel kişiliği olmayan her türlü birliklerdir.

Sektörel açıdan bütün mal ve hizmet sektörleri Kanun kapsamına girmektedir. RKHK'da sektör bazında herhangi bir ayırım yapılmamıştır.

RKHK'nun kapsamı, rekabetin Türkiye sınırları içinde kurulması ve korunmasıdır. Ancak, Kanun sadece Türkiye'de yerleşmiş işletmelere değil, başka ülkelerde yerleşmiş olmakla birlikte Türkiye'de bulunan mal ve hizmet piyasalarını etkileyen işletmelere de uygulanır. RKHK'nun 2.maddesine göre, "Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde mal ve hizmet piyasalarında faaliyet gösteren ya da bu piyasaları etkileyen her türlü uygulama" bu kanun kapsamındadır.

Türkiye'de haksız rekabete ilişkin düzenlemeler Türk Ticaret Kanununda (TTK) yer almaktadır. Hangi hallerin haksız rekabet sayılacağı da TTK'da belirtilmektedir. Haksız rekabete ilişkin ihtilaflar Rekabet Kurumu dahil olmaksızın özel davalarla çözümlenmektedir. Tüketicilere zarar veren aldatıcı uygulamalar ise 1995 yılında kabul edilen Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun çerçevesinde düzenlenmiştir. Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun, kapıdan kapıya satışlar, tüketici kredileri, taksitli satışlar gibi pazarlama uygulamalarını olduğu kadar, aldatıcı reklam faaliyetlerini ve tüketici sözleşmelerini de düzenlemektedir. İlgili Kanuna göre aldatıcı reklam faaliyetleri konusunda kuralları uygulama yetkisine sahip bir Reklam Kurulu oluşturulmuştur. Gümrük ve Ticaret Bakanlığı bünyesindeki Tüketicinin Korunması ve Piyasa Gözetimi Genel Müdürlüğü de Kanunun diğer hükümlerini uygulama yetkisine sahiptir.

2.2 RKHK'da Yasaklanan Faaliyetler

RKHK kapsamında yasaklanan faaliyetleri üç ana başlık altında toplamak mümkündür. Bunlar; 1.Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde mal ve hizmet piyasalarında faaliyet gösteren ya da bu piyasaları etkileyen her türlü teşebbüsün aralarında yaptığı rekabeti engelleyici, bozucu ve kısıtlayıcı anlaşma, uygulama ve kararlar (RKHK m.4), 2. Piyasada hâkim durumda olan teşebbüslerin bu güçlerini kötüye kullanması (RKHK m.6), 3. Hâkim durum yaratmaya veya var olan bir hâkim durumu güçlendirmeye yönelik ve bunun sonucu olarak rekabeti önemli ölçüde azaltacak birleşme ve devralma niteliğindeki her türlü hukuki işlem ve davranışlardır(RKHK m.7).

2.3 Rekabeti Sınırlayıcı Anlaşma, Uyumlu Eylem ve Kararlar

Rekabet hukukunda, teşebbüsler arası anlaşmalar, teşebbüs birliği kararları ve uyumlu eylemler yoluyla gerçekleştirilen rekabet ihlalleri hukuka aykırı ve yasak kapsamında kabul edilmiştir. Teşebbüslerin aralarında yapacakları gizli veya açık anlaşmalarla veya uyumlu davranışlarla rekabeti sınırlamaları mümkündür. Teşebbüsler aralarında oluşturacakları birliklerin kararlarıyla da bu sonucu doğurabilirler. Birden fazla teşebbüs birlikte davranarak rekabeti sınırlamaktadır. Teşebbüsler arası anlaşmalar yatay ve dikey anlaşmalar olarak iki kategoride incelenir. Yatay anlaşmalar, üretimden tüketime kadar uzanan zincirin aynı seviyesindeki işletmeler arasında (rakipler) yapılan anlaşmalara denir. Dikey anlaşmalar ise farklı seviyelerdeki işletmeler arası yapılan anlaşmalardır.

RKHK'nun 4.maddesinde üç husus yasaklanmaktadır. Bunlar rekabeti sınırlayıcı olan teşebbüsler arası anlaşmalar, teşebbüsler arası uyumlu davranışlar ve teşebbüs birlikleri kararlarıdır. Teşebbüsler arası anlaşma, uyumlu eylem ve teşebbüs birliği kararlarının yasaklanabilmesi için ya amaçlarının ya da doğrudukları ekonomik etkilerin rekabeti sınırlayıcı olması gerekmektedir. Bir anlaşma henüz uygulanmamış ve dolayısıyla rekabeti henüz sınırlamamış bile olsa hükümlerinden rekabeti sınırlayıcı amaçlı olduğu anlaşılıyorsa, uygulamadaki etkilerini görmek için beklemeye gerek yoktur. Doğrudan doğruya daha uygulamadan önce yasaklanır. Rekabeti sınırlayıcı etkisi çok küçük olan anlaşma, karar ve uyumlu eylemler kanunun kapsamı dışındadır. Bir anlaşmanın hükümleri rekabeti sınırlayıcı amaçlı olmasa bile, uygulandığı zaman fiilen rekabeti sınırlayıcı etkiler doğuruyorsa bu anlaşmayı yapan işletmelerin amaçlarının ne olduğuna bakılmaz. Bu anlaşma da yasaklanır.

Teşebbüsler arasındaki anlaşmalar, teşebbüs birliği kararları ve uyumlu eylemler yoluyla gerçekleştirilen rekabet ihlallerinin en sık rastlananları RKHK'nun 4.maddesinde örnek olarak sayılmıştır. Bunlar; fiyatların ve diğer ticari koşulların tespiti, pazar paylaşma, üretimin sınırlandırılması, girişlerin engellenmesi, ayrımcılık, ek yükümlülük koymak gibi hallerdir.

Rekabeti sınırlayıcı nitelik taşıyan anlaşma ve uyumlu eylemler, belirli koşulları taşımaları halinde yasaklama dışında bırakılmaktadır. Muafiyet, bireysel muafiyet ve grup muafiyeti olmak üzere ikiye ayrılır. Grup muafiyeti, muafiyet şartlarının gerçekleşmesi halinde Rekabet Kurulunun belirli konulardaki anlaşma türlerine çıkartacağı tebliğler ile grup olarak muafiyet tanınmasıdır. Bireysel muafiyet ise grup muafiyeti tebliği kapsamı dışında kalan durumlarda muafiyet şartlarının gerçekleşmesi halinde Kurul tarafından verilen muafiyettir. RKHK'nun 5.maddesine göre muafiyetin verilebilmesi için aranan şartlar şunlardır: Malların üretim veya dağıtımı ile hizmetlerin sunulmasında yeni gelişme ve iyileşmelerin ya da ekonomik veya teknik gelişmenin sağlanması; tüketicinin bundan yarar sağlaması; ilgili piyasanın önemli bir bölümünde rekabetin ortadan kalkmaması; rekabetin belirtilen amaçların elde edilmesi için zorunlu olanlardan fazla sınırlandırılmaması. Muafiyet verilebilmesi için bu dört şartın bir arada bulunması gerekmektedir, sadece birisinin bulunmaması halinde muafiyet talebi kabul edilmez. Muafiyetin en önemli sonucu ilgililerin yasal belirlilik ve güvenlik içinde olmasıdır. Muafiyet verilen bir anlaşma hakkında para cezası uygulanmaz. Muafiyet devam ettiği sürece bu anlaşmaya dayanarak

yapılan her türlü hukuki işlem geçerlidir. Muafiyet kararı çeşitli şartlara ve yükümlülüklerle bağlı olarak verilmiş olabilir. Taraflar bu şart ve yükümlülüklerle uymak zorundadırlar. Aksi halde muafiyet kararı geri alınır.

Rekabet Kurulu Kararlarından Örnekler

Çimento Karteli: Çimento üreticileri Ege, Marmara, İç Anadolu ve Akdeniz bölgelerinde yapacakları satışları kendi aralarında tespit ederek pazarları paylaşmışlardır. Bu bölgeler dışında kalan yerlerde de hangi fabrikanın ne kadar satış yapacağını veya söz konusu yerleşim biriminde yapılacak satışlardan kimin ne kadar pay alacağını ve tüm bölge düzeyindeki fiyatları birlikte belirlemişlerdi. Bunlara ek olarak “klinker fazlalığı” olarak nitelenen ürün, yapılan anlaşmalar yoluyla zorunlu olarak ihracata tabi tutulmuştur. Ayrıca yapılan incelemelerde, fabrikaların bulunduğu merkezlerde fiyat ve diğer satış koşullarının rekabetçi yapıdan çok uzak bir şekilde tespit edildiği ve teşebbüslerin iç pazardaki karlılığı korumaya yönelik bir ihracat karteli oluşturduğu belirlenmiştir. Soruşturma sonucunda hem teşebbüslerin Kanun’u ihlal edici davranışlarına son verilmiş, hem de teşebbüsler idari para cezasına çarptırılmıştır.

LPG Pazarında Rakiplerin Piyasa Dışına Çıkarılması ve Yıkıcı Fiyat Uygulaması: LPG dolumu ve dağıtım alanında faaliyet gösteren 3 büyük gruba bağlı teşebbüsler aralarında anlaşarak Adıyaman’da 1997 yılı içinde 12 kg.’lık LPG tüpünün fiyatını yarı yarıya indirmişlerdir. İlk bakışta tüketici lehine olarak gözüken bu davranış, yerel bir rakip teşebbüsün şikayeti üzerine Rekabet Kurumu tarafından incelemeye alınmıştır. Yapılan soruşturma neticesinde fiyatların toplu halde ve anlaşma yoluyla maliyetinin de altına indirilmesinin arkasında şikayetçi yerel teşebbüsün piyasa dışına çıkarılması amacı olduğu anlaşılmıştır. Rekabet Kurumunun müdahalesiyle yerel rakibi aleyhine “yıkıcı fiyat” uygulamak olarak adlandırılan bu davranış engellenerek tüketicinin ileride rekabetten arındırılmış bir ortamda daha yüksek fiyatlarla karşılaşma ihtimalinin de önüne geçilmiştir.

2.4 Hâkim Durumun Kötüye Kullanılması

RKHK’nun 6. maddesi teşebbüslerin faaliyet gösterdikleri mal ya da hizmet piyasalarında oluşturdukları hakim durumu kötüye kullanmalarını yasaklamaktadır. Bu maddeye göre, “Bir veya birden fazla teşebbüsün ülkenin bütününe ya da bir bölümünde bir mal veya hizmet piyasasındaki hakim durumunu tek başına yahut başkaları ile yapacağı anlaşmalar ya da birlikte davranışlar ile kötüye kullanması hukuka aykırı ve yasaktır”.

Bir teşebbüsün faaliyet gösterdiği piyasada hakim durumda bulunması sahip olduğu yüksek pazar payından kaynaklanacağı gibi, üretim kapasitesinden, ürettiği malın kalitesinden, kullandığı markanın yüksek çekici gücünden de kaynaklanabilir. Rekabet hukuku tarafından yasaklanan, herhangi bir teşebbüsün belli bir pazarda hakim durumda bulunması değil, bu konumunu kötüye kullanmasıdır. Birden fazla teşebbüsün birlikte hakim durumda bulunmaları halinde, bu konumlarını ortaklaşa kötüye kullanmaları da hukuka aykırı kabul edilecektir (Poroy ve Yasaman, 2001).

RKHK’nun 3.maddesinde hakim durumu tanımlanmıştır. Buna göre hakim durum “Belirli bir piyasadaki bir veya birden fazla teşebbüsün, rakipleri ve müşterilerden bağımsız hareket ederek fiyat, arz, üretim ve dağıtım miktarı gibi ekonomik parametreleri belirleyebilme gücünü” ifade etmektedir. RKHK, hakim durumun kötüye kullanılmasına örnek oluşturacak bazı halleri saymıştır. RKHK’nun 6.maddesine göre bu haller; girişleri engellemek ve rakipleri zor durumda bırakmak, eşit durumdaki alıcılar arasında ayrımcılık yapmak, bir mal veya hizmetin satımında alıcılara ek yükümlülük koymak, bir pazardaki hakim durumun başka bir pazarda kötüye kullanılması, tüketicinin zararına olarak üretimin, pazarlamanın ya da teknik gelişmenin kısıtlanması gibi hallerdir.

Rekabet Kurulu Kararlarından Örnekler

Belko Kararı: Ankara ilinde kömür satışı konusunda yasal tekel olan Büyükşehir Belediyesi’nin firması Belko’nun kömürü komşu illerdeki benzer pazarlara nazaran %60-70 daha yüksek fiyattan satması üzerine Rekabet Kurulu tarafından soruşturma açılarak bu firmaya para cezası verilmiştir. Buna ilave olarak, Rekabet Kurulu’nun görüşü doğrultusunda Belko’nun Ankara ilindeki kömür satışında sahip olduğu tekel hakkı kaldırılmıştır. Bu karar tüketicinin yararına olarak Ankara ilinde yüksek kömür fiyatlarının düşmesine sebep olmuştur.

Biryay Kararı: Gazete ve dergi dağıtım pazarında birlikte hakim durumda olan BBD, BİRYAY ve YAYSAT’ın, bayilerini diğer dağıtım şirketlerince dağıtılan gazete ve dergileri satmamaları konusunda zorlamaları hakim durumun kötüye kullanılması olarak değerlendirilmiş ve adı geçen teşebbüslere para cezası verilmiştir. Bu karar ile Türkiye’de, belediyelere ait olan gazete ve dergi satış büfelerine her dağıtım şirketince sağlanan yayınları satma zorunluluğu getirilmiş ve böylece, tüketicilerin son satış noktalarında istediği gazete ve dergileri bulabilmesinin önü açılmıştır.

2.5 Birleşme veya Devralmalar

Pazarda faaliyet gösteren teşebbüslerin birleşme ya da devralma işlemleri ile güçlerini birleştirmeleri, ürünlerin daha ucuza sunulması, yeni ürünlerin geliştirilmesi ya da kalitenin artırılması gibi çeşitli faydaları beraberinde getirebilir. Bununla birlikte, bu tür işlemler hakim durum yaratmak ya da hakim durumu güçlendirmek suretiyle pazardaki rekabeti de azaltabilirler. Tüketiciler bakımından fiyatları arttıran, çeşitliliği

azaltan ve innovasyonu zayıflatan bu tür birleşme/devralma işlemleri RKHK'nun 7. maddesi çerçevesinde yasaktır. 7. maddeye göre; "Bir ya da birden fazla teşebbüsün hakim durum yaratmaya veya hakim durumlarını daha da güçlendirmeye yönelik olarak, ülkenin bütünü yahut bir kısmında herhangi bir mal veya hizmet piyasasındaki rekabetin önemli ölçüde azaltılması sonucunu doğuracak şekilde birleşmeleri veya herhangi bir teşebbüsün ya da kişinin diğer bir teşebbüsün mal varlığını yahut ortaklık paylarının tümünü veya bir kısmını ya da kendisine yönetimde hak sahibi olma yetkisi veren araçları, miras yoluyla iktisap durumu hariç olmak üzere, devralması hukuka aykırı ve yasaktır".

Küçük işletmelerin birleşmelerinde ilk anda rakip sayısı azaldığından rekabetin de azalacağı düşünülebilirse de büyük işletmelere karşı küçük işletmelerin birleşmeleri rekabeti arttıracaktır. Küçük işletmeler böylece ölçek ekonomilerine yaklaşacaklar, araştırma ve geliştirme için daha büyük fonlar ayırabilecekler, üretim, dağıtım, personel gibi konularda iyileşme sağlayacaklardır. Bu nedenle her türlü birleşmenin hukuka aykırı sayılması ve RKHK sistemine göre izne tabi olması gerekmemektedir. Müdahale ancak rekabetin bozulması tehlikesinin varlığı halinde söz konusu olacaktır. Küçük işletmelerin birleşmesi rekabet için olumlu bir uygulama olarak görülürken, büyük ya da pazara hakim işletmelerin birleşmesi sakınca doğurabilecek niteliktedir.

Bir birleşme ve devralmanın hukuken geçerlik kazanabilmesi için Rekabet Kurulu'na bildirilerek izin alınması gerekmektedir. Rekabet Kurulu rekabeti bozucu bulduğu işlemleri geçersiz kılabilir. Eğer işletmeler fiilen birleşmişlerse bunların ayrılmasına da karar verebilir. RKHK'nun 7. maddesi çerçevesinde birleşme ve devralma sayılan haller, hukuki geçerlilik kazanabilmesi için Rekabet Kurulu'ndan izin alınması gereken birleşme veya devralmalar ile bunların Rekabet Kurulu'na bildirilmesi usul ve esasları *Rekabet Kurulu'ndan İzin Alınması Gereken Birleşme ve Devralmalar Hakkında Tebliğ (Tebliğ No : 2010/4)* kapsamında düzenlenmiştir. Bu Tebliğ çerçevesinde ciro eşikleri öngörülmüştür. İlgili pazardaki toplam ciroları belirtilen eşiklerin üzerinde olan teşebbüslerin gerçekleştirdikleri birleşme ve devralmalar hakkında izin almak üzere kuruma başvurulması gereklidir. Ancak, ortak girişimler hariç olmak üzere, belirtilen eşikler aşılsa dahi, herhangi bir etkilenen pazarın bulunmadığı işlemler için Kuruldan izin alınması gerekmez.

Rekabet Kurulu Kararlarından Örnekler

Trakmak Traktör ve New Holland NV Arasındaki Devir İşlemine Koşullu İzin: İngiltere'de kurulu New Holland N.V. unvanlı teşebbüsün, Koç grubuna ait Trakmak Traktör ve Ziraat Makinaları Ticaret A.Ş. hisselerinin %37.5'ini devralmasına ilişkin işlem 1998 yılında Rekabet Kurulu'na nihai incelemeye alınmıştır. Yapılan incelemede, Koç grubu ile New Holland arasında kurulan bu ortaklığın temel olarak traktör ve biçerdöver piyasalarını etkileyeceği belirlenmiştir. Rekabet Kurulu, söz konusu işlemin, traktör piyasasında bir sakınca yaratmayacağına karar verirken; biçerdöver piyasasının arz seviyesinde hakim durumu güçlendirici; dağıtım seviyesinde ise hakim durum yaratıcı etkisine dikkat çekmiştir. Bu nedenle Kurulca biçerdöver piyasasına yönelik olarak New Holland'a Trakmak Traktör ile aynı koşulları yerine getiren diğer teşebbüslere de talep etmeleri halinde eşit davranarak distribütörlük tesis etmeleri zorunluluğu getirilmiş, devralma işlemine bu koşulun yerine getirilmesi kaydıyla izin verilmiştir.

Ortak Girişime (Joint Venture) İzin: Emaye bobin teli üreten dört teşebbüs tarafından kurulan ortak girişime Kurulca izin verilmiştir. Kurulan bu ortak girişim pazarda lider konuma geçecek bir pazar payı büyüklüğüne ulaşmaktadır. Pazardaki yoğunlaşmanın artmasına karşılık, Kurul özellikle emaye bobin teli üretiminde uluslar arası rekabet bakımından ölçek büyüklüğünün önemi üzerinde durmuş; sektördeki yurt içi ve yurt dışı rekabet koşullarını, ithalat ve pazara giriş imkanlarını, alıcıların gücünü ve pazardaki rakip teşebbüslerin mevcut ve potansiyel rekabet güçlerini de dikkate alarak işleme izin vermiştir.

3 Kazakistan Rekabet Hukuku

25 Aralık 2008 tarihli Kazakistan Rekabet Kanunu 1 Ocak 2009 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Bu kanun ile birlikte daha önce yürürlükte olan 9 Haziran 1998 tarihli Haksız Rekabet Kanunu ve 7 Temmuz 2006 tarihli Tekelci Faaliyetlerin Yasaklanması ve Rekabet Kanunu yürürlükten kaldırılmıştır. Yeni kanun ile birlikte haksız rekabet ve rekabet hukuku tek bir kanun ile düzenlenmiştir. Kanunun tam adı 25 Aralık 2008 tarihli Rekabet Üzerine Kazakistan Cumhuriyeti Kanunu'dur. 2006 tarihli Rekabet Kanununun öncesinde 19 Ocak 2001 tarihli Tekelci Faaliyetlerin Yasaklanması ve Rekabet Kanunu isimli başka bir kanun vardı.

Kanun rekabetin korunması, tekelci faaliyetlerin kısıtlanması ve tüketicilerin yasal haklarının korunması alanlarında düzenlemeler içermektedir. Kanun, tekelci faaliyetler, devlet kurumlarının rekabete aykırı faaliyetleri ve haksız rekabete karşı tüketicilerin ve piyasa kuruluşlarının haklarını korumak için yasal alt yapıyı oluşturmaktadır. Kanunun amacı rekabeti korumak, emtia pazarlarında etkili faaliyet için koşulların yaratılması, Kazakistan'da malların serbest akışının ve serbest ekonomik faaliyetlerin yapılmasını temin etmektir.

Kanunun kapsamı Kazakistan sınırlarıdır. Kanun, piyasa kuruluşları, tüketiciler ile birlikte devlet kurumları ve yerel kendi kendini yöneten kurumlarında bulunduğu Kazakistan emtia pazarlarında rekabeti etkileyen ya da etkileyebilecek durumda olan bütün ilişkilere uygulanmaktadır. Bununla birlikte Kazakistan dışında gerçekleştirilen ve belirtilen koşullardan birini sağlayan kuruluşların faaliyetleri de kanun kapsamında kabul edilmektedir. Bu koşullar; yapılan faaliyetler ile Kazakistan'da rekabetin kısıtlanması ve Kazakistan sınırları

içindeki piyasa kuruluşlarının paylarının, şirket varlıkları ve değişen varlıklarının, Kazakistan tüzel kişilerine ait mülkiyet ve mülkiyet dışı hakların bu faaliyetler ile doğrudan ya da dolaylı olarak etkilenmesidir.

Kanuna göre rekabetin temel prensipleri; rekabet edebilirlik, eşitlik, hakkaniyet, meşruluk ve tüketici haklarının gözetilmesidir. Kanun kuruluşlara uygulanmaktadır. Kanunun 6.maddesine göre piyasa kuruluşu: girişimcilik faaliyetlerini yerine getiren Kazakistan Cumhuriyeti gerçek ve tüzel kişileri ile yabancı tüzel kişiler (onların şubeleri ve temsilcilikleri) dir. Kuruluş Birliği, gerçek kişi ve tüzel kişilerden oluşan gruptur. Kuruluş birliği tek bir kuruluş gibi değerlendirilir ve piyasa kuruluşları ile ilgili maddeler kuruluş birliğine de uygulanır.

Kanunun 16-28 maddelerinde haksız rekabete değinilmektedir. Rekabette kanuna aykırı avantajlar sağlamayı veya elde etmeyi tüketicilerin yasal haklarını da ihlal ederek amaçlayan eylemler haksız rekabet olarak tanımlanmaktadır. Haksız rekabete izin verilmeyeceği vurgulanmıştır. Hangi eylemlerin haksız rekabet olarak kabul edileceği de sıralanmıştır. Bunlar; kanuna aykırı olarak markaların, paketlemenin kullanılması, başka bir üreticiye ait ürünün kanuna aykırı olarak kullanılması, ürünün görünüşünün taklit edilmesi, piyasa kuruluşu ile ilgili aldatıcı bilgilerin verilmesi, aldatıcı, haksız ve geçersiz reklam, ürünlerin satışının bağlanması, satıcının (tedarikçinin) boykot için kandırılması, alıcının ayrımcılık için kandırılması, rakip ile anlaşmayı sona erdirmesi için piyasa kuruluşu tarafından kandırılma, satıcının (tedarikçinin) çalışanına rüşvet verme, alıcının (müşterinin) çalışanına rüşvet verme, ticari sırların kanuna aykırı kullanılmasıdır.

Kanunun 3. kısmı devletin ekonomik faaliyetlere katılımı ile ilgili düzenlemeleri içermektedir. Bu kısımda devlet tekeli ve devlet yardımlarına da yer verilmektedir. Kamu çıkarlarının korunması veya devletin savunma kapasitesi, ulusal güvenliğin temin edilmesi için başka bir yolun olmaması halinde, devlete ait stratejik tesislerin kullanımında devlet ekonomik faaliyetlere katılır denilmektedir. Kanunun 32. maddesi devlet (kamu) tekeli düzenlemektedir. Devlet, anayasal düzen, ulusal güvenlik, kamu düzeninin korunması, insan hakları ve özgürlükler, halk sağlığı gibi alanlarda, verilen özel hak ile üretim, satış, satın alma ve emtianın kullanımı yoluyla rekabeti kısıtlama hakkına sahip olacaktır. Özel hak devlet tekeli kuruluşunun yaratılması yoluyla kullanılmaktadır. Sadece kamu teşebbüsleri devlet tekeli kuruluşu olabilir ve Kazakistan hükümetinin kararıyla kurulur. Devlet otoritelerinin kararları, yazılı veya sözlü talimatları, anlaşmaları yada diğer faaliyetleri yoluyla rekabeti sınırlamaları veya ortadan kaldırmaları veya tüketicilerin yasal haklarını ihlal etmeleri yasaklanmıştır ve bunlar kısmen ya da tamamen geçersiz sayılacaktır. Devlet otoritelerinin rekabete aykırı faaliyetlerine örnekler de verilmiştir. Kanunun 34. maddesinde devlet yardımları ile ilgili düzenlemeler bulunmaktadır. Devlet yardımları; temel veya uygulamalı bilimsel araştırmalar yapmak, tarımsal ürünleri üretmek, küçük ve orta ölçekli işletmelere destek olmak için sağlanmaktadır.

Kazakistan Rekabet Otoritesi (Tekeli Yasaklayan Otorite, Rekabet Kurumu) “Kazakistan Cumhuriyeti Kamu Yönetim Sisteminin Daha da Geliştirilmesi İçin Önlemler Kararnamesi” ile 13 Ekim 2007 tarihinde kurulmuştur. Rekabet Otoritesi devlet organı ve onun bölgesel ofislerinden oluşur. Bölgesel ofisler faaliyetlerini merkez devlet otoritesi tarafından onaylanan düzenlemeler ve Kazakistan mevzuatı tarafından verilen vekalet içinde yerine getirirler. Otoritenin sorumlulukları; dürüst rekabeti kolaylaştırmak, anti tekelleştirme mevzuatının ihlalini önlemek, belirlemek ve soruşturmak, ekonomik yoğunlaşmaları kontrol etmek, rekabeti sınırlayan piyasa kuruluşlarının tekelleşmesini önlemektir. Rekabet Kurulu, Otoritenin yönetim organıdır ve Kurula Otoritenin başkanı tarafından başkanlık edilir. Kurulun yetkisi Rekabet Otoritesine dair mevzuatla belirlenmiştir. Kurul, başkan, yardımcılar ve iki hükümet temsilcisi olmak üzere 5 kişiden oluşur. Hükümet temsilcileri hükümet tarafından atanır ve görevden alınır.

Kanun 9. maddesi ile tekelleştirme faaliyetleri üç gruba ayırmıştır. Bunlar: 1. piyasa kuruluşlarının rekabete aykırı anlaşmaları 2. piyasa kuruluşlarının rekabete aykırı uyumlu eylemleri 3. hakim durumun veya tekelleştirme durumu kötüye kullanılmasıdır.

3.1 Rekabeti Sınırlayıcı Anlaşma ve Uyumlu Eylemler

Kanunun 10. maddesine göre, piyasa kuruluşları arasında rekabeti sınırlandıran ya da sınırlama ihtimali olan herhangi bir anlaşma yasaktır ve geçersiz olarak kabul edilir. Piyasa kuruluşları arasındaki rekabeti sınırlama amacı olan anlaşmalardan örneklerde verilmiştir. Bunlar: malların satışı ve satın alınmasında fiyat ve diğer koşullarda anlaşmak ve anlaşmayı desteklemek; ihale ve tekliflerde fiyatların azaltılması, artırılması yoluyla prosedürlerin ihlal edilerek ihalelerin sonuçlarının bozulmasını sağlamak; emtia pazarlarını bölgelere, mallara, satın alma veya iş hacmine göre bölmek; malların üretim ve satışını haksız olarak sınırlamak, belirli satıcılar ve alıcılarla yapılan anlaşmaları haksız olarak reddetmek yada kaçınmak; emtia pazarlarına girişi kısıtlamak; eşit anlaşmalar için ayrımcı koşulları uygulamak, ek yükümlülükler koymaktır.

10. maddenin 3.fıkrasına göre tüketicilerin yasal haklarını ihlal etmeyen ve belirtilen şartları taşıyan piyasa kuruluşları arasındaki anlaşmalara izin verilebilmektedir. Bu şartlar şunlardır: emtia pazarındaki toplam payları %15’i aşmıyorsa; gelişmiş ve (veya) kaynak tasarrufu sağlayan teknolojilerin tanıtımı yoluyla üretimin geliştirilmesi amaçlanıyorsa; küçük ve orta ölçekli işletmelerin gelişimi amaçlanıyorsa; Standart evrakların uygulanması ve gelişimi amaçlanıyorsa.

Kanunun 10.maddesinin 4. fıkrasına göre burada öngörülen sınırlamaların belirtilen anlaşmalara uygulanmayacağı düzenlenmiştir. Bu anlaşmalar; lisans anlaşmaları, karmaşık işletme lisans anlaşmaları

(franchising), teknoloji transferi anlaşmaları, araştırma ve deneysel çalışmalarda işbirliği anlaşmaları, fikri mülkiyet haklarının devri anlaşmaları, kuruluş birliği içindeki anlaşmalar ve eylemler, uzun vadeli yatırım veya imtiyaz anlaşmalarıdır.

Pazar kuruluşları arasında rekabeti sınırlandırmayı amaçlayan uyumlu eylemler de yasaklanmıştır. Bunlara örnek olarak da; malların satış ve alışında fiyat ve diğer koşullarda anlaşma, malların satışı ve üretiminin haksız sınırlandırılması, belirli satıcı ve alıcılarla anlaşmayı haksız olarak reddetme, piyasa kuruluşları ile eşit anlaşmalarda ayırımcı koşulların uygulanması verilmiştir. Uyumlu eylemler bir kuruluş birliği içindeki piyasa kuruluşları tarafından yapılıyorsa, kuruluşların emtia pazarındaki toplam payları %15'i geçmiyorsa ve tüketicilerin yasal hakları ortadan kaldırılmıyorsa sayılan amaçlarla yapılan uyumlu eylemlere izin verilmektedir. Bu amaçlar, ileri teknolojilerin uygulanması yoluyla üretimin iyileştirilmesi, küçük ve orta ölçekli işletmelerin gelişiminin amaçlanması, standart evrakların uygulanması ve ayrıntılı hale getirilmesidir.

3.2 Hakim Durum veya Tekelci Durumun Kötüye Kullanılması

Kanunun 12. maddesinde öncelikle hakim durum veya tekelci durumun hangi hallerde ortaya çıkabileceği anlatılmıştır. İlgili pazardaki piyasa kuruluşu ya da birkaç piyasa kuruluşu ilgili emtia pazarını kontrol edebiliyorsa hakim veya tekelci durumda olduğu ifade edilmektedir. Eğer piyasa kuruluşu ya da birkaç piyasa kuruluşunun ilgili emtia pazarındaki payı %35 ve daha üzerinde ise hakim durumda olduğu kabul edilecektir. İlgili emtia pazarında en büyük paya sahip olan üç piyasa kuruluşunun toplam payları %50 ve daha yukarı ise, yine ilgili emtia pazarında en büyük paya sahip olan dört piyasa kuruluşunun toplam payları %70 ve daha yukarı ise bu piyasa kuruluşları hakim durumda kabul edilir. İlgili finansal hizmetler pazarında payların çoğunluğunu elinde tutan iki finansal kurumun toplam payları %50 ve daha yukarı ise, üç finansal kurumun toplam payları %70 ve daha yukarı ise bu finansal kurumlar hakim durumda kabul edilecektir. Finansal hizmetler pazarı da dahil ilgili emtia pazarındaki payı %15'i aşmayan piyasa kuruluşu hakim durumda kabul edilmemektedir. Doğal tekel, devlet tekeli kuruluşu ile birlikte piyasa kuruluşunun ilgili emtia pazarındaki payı %100 ise bu kuruluş tekelci olarak kabul edilecektir.

Hakim durumda ya da tekelci olan piyasa kuruluşunun faaliyetleri ya da hareketsizliği ilgili emtia pazarına girişi sınırlandırıyor veya sınırlama olanağına sahipse, rekabet önleniyor, sınırlandırılıyor veya ortadan kalkıyorsa ve tüketicilerin yasal hakları ihlal ediliyorsa yasaktır. Kanunun 13 maddesinde hakim durumun ya da tekelci durumun kötüye kullanılması hallerinden örneklerde sayılmıştır. Bunlar; tekelci yüksek ve tekelci düşük fiyatların belirlenmesi ve korunması; eşit anlaşmalarda ayırımcılık yapılması, piyasa kuruluşlarından alınan malların tekrar satışında kısıtlamaların uygulanması; anlaşma ile hiçbir ilgisi olmayan ek yükümlülüklerin anlaşmaya konulması; belirli alıcılarla anlaşmanın yapılmasının haksız olarak reddedilmesi veya bu anlaşmanın yapılması önerisine bir ay içinde cevap vermekten kaçınılması; rakipleri tarafından üretilen ve satılan malların alım sırasında kısıtlanması şartıyla mal tedariki koşulunun uygulanması; tüketiciler tarafından sipariş edilen veya talep edilen malların üretimini ve arzını durdurma ya da üretim ve arz hacmini haksız yere azaltmadır.

3.3 Ekonomik Yoğunlaşmalar

Ekonomik yoğunlaşmalar hakim veya tekelci durumun ortaya çıkmasına ya da güçlenmesine sebep oluyorsa veya rekabeti kısıtlıyorsa yasaktır. Bu durumlar Rekabet Otoritesinden izin alınmasını gerektiren durumlardır. Kanunun 49. maddesine göre; piyasa kuruluşları tarafından hakim ve (veya) tekelci durumun kötüye kullanılması ya da rekabetin kısıtlanması olasılığını önlemek için ekonomik yoğunlaşmalarda devlet kontrolü uygulanmaktadır. Ekonomik yoğunlaşmayı gerçekleştirme amacıyla olan piyasa kuruluşları ekonomik yoğunlaşmaya izin alabilmek için Rekabet Otoritesine gönderilmektedir. Kanunun 50. maddesinde öngörülen işlemlerde Rekabet Otoritesinden izin alınması gerekmektedir. Kanunun 50. maddesinde ekonomik yoğunlaşma olarak kabul edilen haller sıralandığı gibi, ekonomik yoğunlaşma olarak kabul edilmeyen hallerde sıralanmıştır. Ciro eşikleri de belirlenmiştir. Buna göre; yeniden yapılanan ya da satın alan piyasa kuruluşlarının toplam bilanço değeri veya bir önceki mali yılda toplam satış hacmi 2 milyonu aşıyorsa ya da işlemle ilgili taraflardan biri ilgili emtia pazarında hakim veya tekelci durumda olan bir piyasa kuruluşu ise Rekabet Otoritesinin izni gerekmektedir.

4 Sonuç: Türk Rekabet Hukuku ile Kazakistan Rekabet Hukukunun Karşılaştırılması

Türkiye'de serbest rekabeti etkileyebilecek olan hükümet tasarrufları, devlet yardımları ve ithalatta damping RKHK'da düzenlenmediğinden RKHK'nun konusu dışındadır. İthalatta Damping İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesine Dair Kanun ile düzenlenmiştir. Devlet yardımlarının denetimi RKHK'nun kapsamı dışında kalmaktadır. Devlet tekeli ile ilgili düzenlemeler yoktur. Özel teşebbüsler olduğu kadar kamu teşebbüsleri de kanun kapsamında kabul edilmiştir. Kamu teşebbüsleri ile özel teşebbüsler arasında bir ayırım yapılmamış temel kriter olarak "ekonomik faaliyette bulunma" esas alınmıştır. Genel ekonomik menfaat için hizmet etmekle görevlendirilmiş olan işletmelere de aynı rekabet kuralları uygulanır. Sektörel açıdan bütün mal ve hizmet sektörleri Kanun kapsamına girmektedir. RKHK'da sektör bazında herhangi bir ayırım yapılmamıştır.

Kazakistan'da ise devlet yardımları, devletin ekonomik faaliyetlere katılımına ilişkin konular Rekabet Kanununda ayrı ayrı düzenlenmiştir. Devlet yardımlarının hangi durumlarda verilebileceği açıklanmıştır. Özel

teşebbüsler ve kamu teşebbüslerinin rekabet ihlalleri durumları ayrı olarak yer almıştır. Devlet tekeline ilişkin düzenlemeler bulunmaktadır. Kazakistan Rekabet Kanununda da sektörel açıdan herhangi bir ayırım yapılmamıştır. Kanun bütün sektörlerde uygulanmaktadır.

Türkiye’de haksız rekabete ilişkin düzenlemeler Türk Ticaret Kanununda (TTK) yer almaktadır. Hangi hallerin haksız rekabet sayılacağı da TTK’da belirtilmektedir. Haksız rekabete ilişkin ihtilaflar Rekabet Kurumu dahil olmaksızın özel davalarla çözümlenmektedir. Tüketicilere zarar veren aldatıcı uygulamalar ise 1995 yılında kabul edilen Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun (TKHK) çerçevesinde düzenlenmiştir. Tüketicinin Korunması Hakkında Kanuna göre, aldatıcı reklam faaliyetleri konusunda kuralları uygulama yetkisine sahip bir Reklam Kurulu oluşturulmuştur. Gümrük ve Ticaret Bakanlığı bünyesindeki Tüketicinin Korunması ve Piyasa Gözetimi Genel Müdürlüğü de Kanunun diğer hükümlerini uygulama yetkisine sahiptir.

Kazakistan’da ise haksız rekabetle ilgili düzenlemeler Rekabet Kanununun 16-28 maddelerinde yer almaktadır. İlgili maddelerde haksız rekabet tanımlandıktan sonra haksız rekabet sayılan haller sıralanmıştır. Haksız rekabetin önlenmesi ve ortadan kaldırılması Kazakistan Rekabet Otoritesinin yetkisine girmektedir.

Kazakistan Rekabet Kanununda tüketicilerin yasal haklarının korunmasından sıklıkla bahsedilmektedir. Türk Rekabet Kanununda ise tüketicilerin yasal haklarının korunması ifadesi yer almamaktadır.

Türk Rekabet Kanununda Rekabeti sınırlayan anlaşmalar, uyumlu eylemler ve birlik kararları yasaklanmıştır. Kazakistan Rekabet Kanununda ise rekabeti sınırlayan anlaşmalar ve uyumlu eylemler ifadesi bulunmakta, birlik kararlarına değinilmemektedir. Uyumlu eylemler de anlaşmalardan ayrı olarak düzenlenmiştir. İki kanunda da muafiyete yer verilerek şartları açıklanmıştır, fakat şartların birbirinden farklı olduğu görülmektedir. Ayrıca bazı konularda Türk Rekabet Kurumu tarafından Grup Muafiyet Tebliği çıkarılmıştır. Kazakistan Rekabet Kanununda ise muafiyet verilecek konular açıklanmıştır.

Hakim veya tekeli durumun kötüye kullanılması konusu iki kanunda da aynı şekilde düzenlenmiştir. Hakim durumun tanımı yapılmış, hakim durumun kötüye kullanılmasında örnek olabilecek haller sıralanmıştır. Kazakistan Rekabet Kanununda hakim ve tekeli durumun hangi durumlarda ortaya çıktığı da açıklanmıştır.

Türk Rekabet Kanununda birleşme ve devralmalar olarak düzenlenen konu Kazakistan Rekabet Kanununda ekonomik yoğunlaşmalar olarak geçmektedir. Birleşme ve devralmalar RKHK’nun 7.maddesinde düzenlenmiştir ve bu maddenin uygulanması için Rekabet Kurumu tarafından bir Tebliğ yayınlanmıştır. Rekabet Kurulundan İzin Alınması Gereken Birleşme ve Devralmalar İle İlgili Tebliğ 7 Ekim 2010 tarihinde yenilenmiştir. Kazakistan Rekabet Kanunu izin alınması gereken ekonomik yoğunlaşmalarla ilgili ayrıntılı hükümlere sahiptir. Türkiye’de Tebliğ ile düzenlenen konu Kazakistan’da Rekabet Kanununun içerisinde yer almaktadır.

Türk Rekabet Kurulu 7 kişiden oluşurken Kazakistan Rekabet Kurulu 5 kişiden oluşmaktadır.

Kaynakça

- Aslan, İ.Y. (2006), **Rekabet Hukuku Dersleri**, Ekin Kitabevi, Bursa.
- Güven, P. (2009), **Rekabet Hukuku**, Yetkin Yayınları, Ankara.
- Poroy, R. ve Yasaman H. (2001), **Ticari İşletme Hukuku**, Beta Yayınları, İstanbul.
- **Türkiye’de Rekabet Hukuku ve Politikası**, OECD Yayınları, 2005.
- The Agency of the Republic of Kazakhstan for Competition Protection (Antimonopoly Agency), <http://www.azkrk.kz/eng/ml/obagen/>
- Türk Rekabet Kurumu, <http://www.rekabet.gov.tr>
- Kazakhstan, <http://www.globalcompetitionforum.org/asia.htm#kazakhstan>